

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: **B4131 Zemědělství**

Studijní obor: **Agropodnikání**

Katedra: **Katedra krajinného managementu**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Škody způsobené černou zvěří

na vybraných zemědělských pozemcích ZD Lipí

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jana Šťastná, Ph.D.**

Autor: **Jiří Eibl**

České Budějovice, 2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jiří EIBL**
Osobní číslo: **Z12493**
Studijní program: **B4131 Zemědělství**
Studijní obor: **Agropodnikání**
Název tématu: **Škody způsobené černou zvěří na vybraných zemědělských pozemcích ZD Lipí.**
Zadávací katedra: **Katedra krajinného managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je průběžně sledovat a vyhodnocovat vliv černé zvěře na plodiny pěstované ZD Lipí. Zaměřte se především na:

- zpracování literárního přehledu prací zaměřených na řešení této problematiky,
- průběžně zaznamenávejte a vyhodnocujte působení černé zvěře na zemědělské plodiny pěstované ZD Lipí,
- vyhodnoťte vliv černé zvěře na zemědělskou produkci ve sledovaném období.

Při zpracování bakalářské práce vycházejte z "Opatření děkana Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích ke kvalifikačním, formálním a metodickým požadavkům na závěrečné práce studentů bakalářských a navazujících magisterských oborů" č. 13 z 18.12. 2009.

Literární přehled předložte do konce září 2013 a rukopis práce do konce roku 2013.

Rozsah odborné literární rešerše: 20 - 30 stran.


Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **30 stran textu**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Feehan J, Gillmor DA, Culleton N 2005 Effects of an agri-environment scheme on farmland biodiversity in Ireland. Agric. Ecosyst. Environ. 107 (2-3): 275-286.
Havránek, F., Bukovjan, K., 2006: Škody zvěří v minulosti a v současných lesních ekosystémech. VÚLHM In. Zpravodaj ochrany lesa, sv.12, s.24-30, ISSN 1211-9342, ISBN 80-86461-63-7
Havránek, F., Hučko, B., Pintíř, J.: Návrh metodiky pro inventarizaci škod zvěří a využití získaných dat. Reports of forestry research, 1/2007, ISSN: 0322-9688


Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jana ŠTASTNÁ, Ph.D.**
Katedra krajinného managementu

Datum zadání bakalářské práce: **16. prosince 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2014**


prof. Ing. Miloslav Soch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13
370 05 České Budějovice


doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 16. prosince 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 12. listopadu 2013

.....

Jiří Eibl

Poděkování

Především bych rád poděkoval své rodině, protože mě při studiu nejvíce podporovala a dále mé poděkování patří vedoucí bakalářské práce Ing. Janě Šťastné, Ph.D., která mi poskytovala cenné rady při konzultacích a za velmi dobrou spolupráci při realizaci bakalářské práce.

OBSAH

1. CÍL	9
2. ÚVOD	9
3. LITERÁRNÍ PŘEHLED	10
3. 1. Historie myslivosti a lovectví	10
3. 2. Výskyt a rozšíření černé zvěře	11
3. 2. 1. Česká republika	11
3. 2. 2. Hospodaření s černou zvěří na Slovensku	12
3. 2. 3. Výskyt a rozšíření černé zvěře v Německu	12
3. 3. Potrava divokého prasete	13
3. 4. Morfologie – prase divoké	14
3. 5. Způsob života prasete divokého a činnost myslivců ve sledovaném období	17
3. 6. Příčiny zvyšování stavů	19
3. 7. Redukce početního stavu	22
3. 8. Hospodářský význam černé zvěře	22
3. 8. 1. Význam černé zvěře v myslivosti	23
3. 8. 2. Význam černé zvěře pro lesní hospodářství	23
3. 8. 3. Význam černé zvěře v zemědělství	23
3. 9. Škody způsobené černou zvěří	24
3. 9. 1. Škody v lesích	24
3. 9. 2. Škody na polích	25
3. 10. Omezování škod	27
3. 10. 1. Doprovodná ochranná opatření	29
3. 10. 2. Odváděcí příkrmování	29

3. 10. 3. Elektrické ohradníky	30
3. 10. 4. Pachové repelenty	31
3. 10. 5. Optická a jiná ochranná opatření	31
3. 11. Prasata v honitbě	31
3. 11. 1. Stopa a stopní dráha	31
3. 11. 2. Trus	32
3. 11. 3. Ostatní pobytové znaky	32
3. 11. 4. Teritoriální znaky	34
3. 12. Odpovědnost za způsobené škody v honitbě	34
3. 12. 1. Odpovědnost uživatele honitby	34
3. 12. 2. Neuhrázané škody	35
3. 12. 3. Uplatnění nároků	35
4. VÝSLEDKY POZOROVÁNÍ	37
4. 1. Popis pozorovaných pozemků	37
4. 2. Hospodaření ve sledované oblasti	37
4. 3. Historie výskytu a lovu černé zvěře v honitbě HS Čakov	37
4. 4. Metodika	38
4. 5. Výsledky a diskuze	38
5. ZÁVĚR	43
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
7. PŘÍLOHA – FOTODOKUMENTACE	45

Abstrakt:

Předmětem práce jsou škody na zemědělských kulturách způsobené černou zvěří, snižováním škod zvěří, zajištění normovaného stavu vhodným odlovem a předcházením škod i prevencí před propuknutím prasečího moru.

Dnešní zemědělství intenzivně zařazuje v rostlinné výrobě velmi často řepku i kukuřici a během posledních dvaceti let se mnohonásobně zvýšila velikost osevních parcel. Takovéto podmínky jsou příčinou toho, že černá zvěř se převážně zdržuje v těchto lánech, kde najde potravu a kryt, hlavně v období od června do října. K tomu přispívá i to, že v této době začíná sezóna sběračů hub či lesních plodů a divoká prasata jsou rušena. Péče myslivců, kteří se snaží formou zakládání krmelišť přilákat divočáky z polí a předcházet škodám na zemědělských kulturách, je tímto znehodnocována. Když jsou divoká prasata rušena, do rušeného lesa se nerada vrací. V lese mají stále méně klidu také tím, jak se rozmnožují a rozšiřují. Proto se stala černá zvěř ze zvířete denního zvířetem nočním, zůstávající hlavně v lánech řepky, kukuřice a obilovin.

Klíčová slova: černá zvěř, škody zvěře, osevní parcely, předcházení škod, rušený les, krmeliště, zemědělství, myslivec.

Abstract:

The topic of my work are damages on agricultural land caused by wild boars, reducing game damages, ensuring the standardized state by appropriate hunting and by prevention of the outbreak of swine fever.

Today's agriculture intensively uses oilseed and corn in crop production and in last twenty years the size of sowing plots has expanded several times. Due to these conditions, wild boars are present mainly in these areas, where they can find food and shelter, especially in the period from June to October. This is supported by the fact that in this period the season of mushroom and berry pickers begins and wild boars are disturbed. The care of gamekeepers, who try to attract wild boars from fields and to prevent damage on agricultural land, is devaluated by this. When wild boars are disturbed, they do not like to return to the wood. In the wood they have less and less quiet also because of their mating and expanding. That is why the wild boars have changed from a diurnal animal to a nocturnal animal, living mainly in the fields of oilseed, corn and cereals.

Key words: wild boars, animal damages, sowing plots, damage prevention, disturbed wood, feeding place, agriculture, gamekeeper.

1. CÍL

Práce je vyhotovena jako literární rešerše o černé zvěři s praktickými podklady při pozorování v přírodě (honitba HS Čakov) v různém čase, v době od měsíce června do října 2013, kdy byl v této honitbě zaznamenán pohyb divokých prasat. Monitoruje nejen pohyb zvěře, ale i pobytové znaky, myslivecká zařízení, odlov a způsobené škody na zemědělských kulturách.

2. ÚVOD

Pokud se v minulosti či dnes hovoří o škodách na zemědělských kulturách, je to většinou v souvislosti se zvěří, která žije nejen v prostoru lesa, ale hledá potravu, kryt a bezpečí na zemědělsky obdělávaných polích, hlavně v poslední době stále se zvětšujících osetých ploch i spojených lánů řepky a kukuřice. A na těchto plochách působí v současnosti největší škody divoká prasata. Jejich populační dynamika je jedinečná, v přírodě mimo člověka mají přirozeného nepřítele pouze vlka, ale ten se v České republice nevyskytuje. Ačkoli se každoročně zvyšuje odstřel, stav současné populace je stále vysoký.

Přesto je divoké prase součástí naší přírody, kde působí nejen škody, ale slouží i prospěšně. V lese při rozrývání půdy provzdušňuje, hodně žaludů a bukvic zašlape a tím se zvyšuje možnost zmlazování lesa. Na poli vyhrabuje a ničí škodlivý hmyz i hraboše, jako všežravec působí v přírodě sanitárně. Produkuje ekologickou kvalitní zvěřinu s dobrými dietetickými vlastnostmi, jestliže je zvěřina získávána v době lovu dle zákona č. 449/2001 Sb., dodržen veterinární zákon §27a a vyhláška č. 289/2007 Sb. o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty.

3. LITERÁRNÍ PŘEHLED

3. 1. Historie myslivosti a lovectví

První praobyvatelé střední Evropy se objevují v časovém údobí 500 000 až 100 000 let před Kristem. Žili v tlupách, které byly pohyblivé, potravu získávali sběrem. Významné bylo ovládnutí ohně k ochraně před velkými dravými zvířaty, před zimou a k úpravě potravy. K nejstarším činnostem člověka patřil lov. V paleolitu – starší době kamenné (500 000 – 70 000 let př. n. l.) byl podstatnou složkou každodenního úsilí o získání potravy. Lov nebyl výsadním právem, zvěř byla přírodním bohatstvím, lovil každý, kdo potřeboval, kdykoliv a kdekoliv (HANZAL et al., 2008).

Pro jednoduché zbraně nebyl v minulosti člověk velkým zvířatům rovnocenným protivníkem a byl nucen při lovu užívat lsti. Obrat nastal po vynalezení luku a šípu. Rozvoj lovu přispěl k počátkům chovu domácích zvířat, ze sběru a pěstování planých rostlin se vyvinulo zemědělství. Lov zůstal velmi dlouho nejdůležitějším zdrojem životních potřeb člověka. Růst výrobních sil umožnil, že zemědělství a chov domácích zvířat poskytovaly více výrobků a umožnily přivlastnit si nadvýrobek. Tak vzniklo soukromé vlastnictví a spojitost lovu s určitým územím (RAKUŠAN et al., 1979).

V předfeudální době bylo bohatství zvířeny v naší pravlasti podmíněno souborem příznivých podmínek – podnebí, hojná i rozmanitá vegetace a močály se střídaly se stepí a křovinným podrostem. Slované jsou na našem území doloženi od 6. století našeho letopočtu a v 9. století existuje předfeudální Velkomoravská říše. První pověsti z úsvitu našich dějin se dotýkají též lovu – Bivoj přinesl na Vyšehrad (asi roku 889) mohutného živého kňoura (HANZAL et al., 2008).

Když se společnost začala více soustřeďovat kolem význačných rodů a řízení se tak začalo více centralizovat, vznikl pojem státu. Panovník soustředil do svých rukou moc, získal mnohé výsady, které ostatní neměli. Takovou výsadou bylo i právo lovu (regál), které si panovník ponechával i na pozemcích darovaných svým oblíbencům (RAKUŠAN et al., 1979).

U nás se objevují první doklady o loveckém právu za vlády knížete Boleslava I. (929 – 967). Název lovec se používá v 11. století a panovníka obklopuje početná lovecká skupina. Lovecké roboty poddaných jsou známy již ve 12. století. K lovecké výzbroji patřily luk se šípy, oštěp, nůž, síť i oka. S rozvojem feudalismu rostla moc šlechty na úkor panovníka včetně omezování výhradního práva lovu. Nařízení krále Václava IV. z roku 1388 uvádí, že lov je výsadou vrchnosti, šlechty (dominikál). K lovecké výzbroji náleží kuše (od 14. do 17. st.),

oštěp, nůž, lovecký meč. V 17. století je vynalezena palná zbraň (HANZAL et al., 2008).

V roce 1849 byl vydán císařský patent, který spojil myslivost s vlastnictvím půdy a určil, že vlastník 115 ha souvislých pozemků může na nich provozovat myslivost (RAKUŠAN et al., 1979).

1923 je založena myslivecká organizace – Československá myslivecká jednota a 1929 vychází tzv. malý honební zákon pojednávající o dobách lovu a hájení zvěře a o vydávání loveckých lístků. Černá zvěř se chová pouze v oborách. Po osvobození v roce 1945 vychází zákon č. 225/1947 Sb., právo myslivosti je nadále vázáno na vlastnictví honebního pozemku. V roce 1962 byl vydán nový zákon č. 23/1962 Sb., který odloučil výkon práva myslivosti od vlastnictví honebních pozemků. Po roce 1989 vychází zákon č. 270/1992 Sb., kdy bylo právo myslivosti opět přiznáno majitelům půdy. V současné době se myslivost řídí zákonem č. 449/2001 Sb. (HANZAL et al., 2008).

3. 2. Výskyt a rozšíření černé zvěře

3.2.1. Česká republika

Černá zvěř je u nás zvěří původní a její výskyt se v naší historii podstatně měnil. V polovině 18. století se začaly výrazněji projevovat škody na zemědělských porostech a proto 1766 vydala Marie Terezie patent, který nařizoval myslivcům (vlastníkům loveckého práva) hradit škody působené zvěří na polích. Situace se nelepšila, proto jen o čtyři roky později vychází další zásadní nařízení, které ukládalo povinnost uzavřít veškerou černou zvěř do obor. Na tento stav navázal syn Marie Terezie, císař Josef II. a v roce 1786 vydává nový patent, který zakazuje chov černé zvěře ve volných honitbách a povoluje její chov jen v oborách. Mimo obory byla černá považována za škodnou, kterou bylo nutno nemilosrdně hubit. A tento stav vydržel téměř 170 let, tedy až do konce druhé světové války. Černá zvěř se ve volnosti vyskytovala jen zřídka, přičemž se jednalo o jedince, kteří buď unikli z obor, nebo pronikli ze Slovenska. Podle oficiálních statistik se v roce 1935 ulovilo jen 23 kusu černé zvěře. Obdobně tomu bylo ještě po skončení války, kdy v roce 1946 bylo uloveno 26 kusů. Po 2. světové válce a po úniku černé zvěře z obor se začala černá zvěř rozšiřovat po celé České republice (ZBOŘIL, 2/2013).

V poválečné době je vidět stále častěji předsunuté hlídky černé zvěře, která se rozšiřuje po celé střední Moravě i v jižních Čechách a ostatním pohraničí, kde jí přibývá každým rokem. V oblastech lužního lesa a listnatých dubových i bukových porostů, zvláště jsou-li promíšeny na vhodných místech kaštany, daří se černé zvěři výborně (KOSTROŇ, 1953).

Ještě v poměrně nedávné době byla u nás černá zvěř rozšířena ve volnosti jen v souvislých lesních komplexech Slovenska. Dnes se vyskytuje téměř po celém území ČSSR a objevuje se i v oblastech s menším zastoupením lesů. Početní stavy odhadujeme dnes asi na 15 tisíc kusů (MOTTL et al., 1964).

V roce 1965 bylo uloveno přibližně 3000 ks černé, v roce 1970 téměř 5000 ks, v roce 1980 pak 12 000 ks, v roce 1990 téměř 56 000 ks, v roce 2000 již 68 000 ks a v roce 2010 neuvěřitelných 144 000 ks. Stejná situace však nastala v řadě sousedních zemí jako v Rakousku, Německu, Slovensku. Problém dokonce přesáhl již hranice Evropy a potýkají se s ním třeba na americkém kontinentu, nebo Austrálii (ZBOŘIL, 2/2013).

3.2.2. Hospodaření s černou zvěří na Slovensku

V minulosti byla černá zvěř na Slovensku rozšířená nejvíce v hornatých oblastech, kde nacházela vhodné životné prostředí. Za potravou vycházela na podhorské pole, kde způsobovala neúnosné škody na polních kulturách poddaných a rolníků. Černá zvěř, v Uherském zákoně XX. z roku 1883 o lovení, mohl majitel pozemku kdykoli lovit. I tehdy, když byl tento pozemek součástí pronajatého revíru. Uvedený zákon platil do roku 1947. V době začátku platnosti uvedeného zákona byl na území Slovenska vykazovaný odlov 1683 prasat. Po první světové válce v letech 1927 – 1936 se lovalo průměrně za rok 1270 divokých prasat. V letech 1949 – 1951 byl průměrný odlov 1220 kusů. O 10 let později, v roce 1961, byl odstřel 2614 kusů. Zvyšování stavu a produkce v tomto období nebylo zaznamenané jen na Slovensku. Černá zvěř nacházela stále lepší životné prostředí na zemědělské půdě, kde narůstali plochy pěstování, nejvíce kukuřice, slunečnice a řepky olejné. V roce 1990 byla překročena hranice úlovků 20 000 kusů, když se ulovilo 20 189 kusů černé zvěře (HERZ, 1/2012).

3.2.3. Výskyt a rozšíření černé zvěře v Německu

Během posledních 200 let nikdy nebylo v Evropě tolik černé zvěře, kolik je jí v současné době. Ve 30. letech minulého století se například v celé zemi Bádensko – Württembersko lovalo kolem 300 kusů černé zvěře ročně. Od té doby vzrostl tento počet 123krát a dosahuje dnes okolo 37 000 kusů ročně a v celém Německu se v posledním mysliveckém roce dostalo na výřad více než půl milionu

kusů. Takovýto vývoj vyvolává pochybnosti o účinnosti mysliveckých zásahů a opravňuje dobře míněné kritické úvahy (HESPELER, 2007).

3. 3. Potrava divokého prasete

Divočáci jako typičtí všežravci dávají přednost potravě bohaté na plnohodnotné bílkoviny, glycidů a tuky. Nedostatek glycidů si divočáci nahrazují návštěvami polí (Wolf a Rakušan, 1977). Jezeirski a Myrcha (1975) určili denní energetickou potřebu na 2500 – 5000 kcal (asi 10 000 – 20 000 kJ). K nasycení potřebuje dorostlé divoké prase přibližně 4 kg potravy za den. Toto množství je v dnešních lesích jen těžko k získání, proto hrají důležitou funkci polní plodiny (Niethammer a Krapp, 1993). Potrava je velmi rozmanitá a její složení se mění v závislosti od množství a dostupnosti jednotlivých složek. Některým druhům potravy dává výrazně přednost, jiné konzumuje jen v nouzi. Má-li černá zvěř možnost, dovede si i vybírat, např. bezpečně zjistí chuťově lepší odrůdu jablek nebo brambor a ty pak přednostně konzumuje (Wolf, 1994). Holý (1983) zjistil z materiálu (164 žaludků), že 44% hmotnosti vyšetřené potravy tvořily semena lesních dřevin, hlavně žaludy 37,4%, bukvice 5,4% a další. S 28,34% bylo na druhém místě zrno obilnin a to hlavně kukuřice 17,6%, pšenice 6,7% a oves 3,6%. Zastoupení ječmene bylo jen minimální. Na třetím místě se 7,5% bylo ovoce a plody, z čehož na kulturní druhy a pláňata připadá 6,4% a na lesní plody 1,1%. Se 7,2% na 4.místě zelené nadzemní části rostlin 1,4%. Na 5. místě článkovci – podíl 3,9%. Na 6. místě okopaniny 2,3 %, na 7. místě obratlovci 1,9%, z toho je nejvíce savců 1,41%. Ostatní se v potravě vyskytují méně než 1% -žížaly, semena trav, části dřevin, měkkýši (MALINOVÁ, 2/2011).

Prasata nejsou lovci, nýbrž sběrači. A tak neloví srnčata, i když se to občas tvrdí. Příležitostně je však sbírají. To platí také o mládřatech nebo nemocných kusech jiných druhů zvěře. Přirozeně mohou prasata v zimě na nějakou vzdálenost pronásledovat polohladového srnce, nebo v létě srnce postřeleného, kterého najdou ležícího v podbarveném loži – až jej nakonec uloví. Není to ale skutečné lovení. Mnohem důležitější roli hraje požírání těl uhynulých, nebo střelených zvířat. Postarají se o vývrhy stejně jako o mršiny vlastního druhu. Také vyhledávají vypuštěné rybníky a hledají v bahně ryby a škeble (HESPELER, 2007).

Převážná většina studií ukazuje na fakt, že divoká prasata dávají přednost potravě rostlinného původu. Z výsledků analýz obsahů žaludků vyplývá, že hlavní složku potravy představují obilniny, které se vyskytovaly ve všech sledovaných oblastech v rozmezí 20 – 90%. Tato složka se nacházela jak ve vegetačních, tak i v nevegetačních obdobích. Tato skutečnost je dána značným a hlavně plošným pěstováním obilnin v zemědělství a také používáním obilnin při zimním příkrmování zvěře. Druhou nejčastěji se vyskytující složkou jsou kořínky s oddenky, které se objevují také ve všech oblastech. Divoká prasata ráda

prorývají půdu, proto se kořínky často stávají jejich potravou spolu s různým půdním hmyzem, semeny a houbami (Wolf a Rakušan 1987). Při procházkách za hledáním potravy se divoká prasata pasou na lukách či pastvinách. Proto nemalé procento potravy tvoří luční tráva, v zimním období seno (MALINOVÁ, 2/2011).

V polních kulturách tropí černá zvěř značné škody. Naproti tomu její činnost v lese je lesnímu hospodářství většinou prospěšná, neboť pohubí množství škůdců, kteří buď prodělávají svůj vývoj, nebo vůbec žijí v lesní hrabance a půdě (MOTTL et al., 1964).

Prasata mají vysokou potřebu vitamínu B 12 jako příčinu zvýšeného příjmu živočišné potravy. Tato potřeba je člověkem považována částečně za prospěšnou, částečně ji ale vidí neradi. Vyrývají-li prasata v lese myši, lesníky to potěší. Provádí-li ale totéž na louce, mají zemědělci obavy. Stejně tak je vyhledávání larev hmyzu spojené s prokypřováním půdy v lesních porostech určených k obnově činností vysoce žádoucí, ale je problém, když začnou prasata sbírat hmyzí larvy pod řádky bukových sazenic (HESPELER, 2007).

Ptáci (Aves) se objevují ve vzorcích žaludků prasat pocházejících ze Šumavy a Českého lesa. Výskyt v potravě divokých prasat je spojen s náhodným objevením hnízda nebo uhynulého kusu. Obojživelníci a plazi se jako složka potravy vyskytují zcela omezeně a představují jen malé procento ze živočišné složky potravy. Kamínky, hrabanky, jehličí a listů stromů, jedná se v zásadě o složky, které se do potravy dostanou náhodně při vyhledávání jiné potravy (MALINOVÁ, 2/2011).

Ze zemědělsky obhospodařovaných kulturních plodin se prasata zajímají téměř o všechny okopaniny od brambor přes rozličné odrůdy řep až po mrkev. Totéž platí o různých druzích obilí, jen s výjimkou jednozrnného ječmene. Kukuřice a pšenice pak stojí mezi všemi druhy obilí na prvním místě (HESPELER, 2007).

Prase divoké je v našich podmínkách zvěří převážně noční. Přes den žije velmi skrytě, za potravou vychází až pozdě večer a do zálehů se navrácí s prvním rozbřeskem. Černá zvěř získává svou potravu převážně rytím, tzv. buchtováním, čímž někdy napáchá na loukách i polích dosti značné škody (RAKUŠAN et al., 1979).

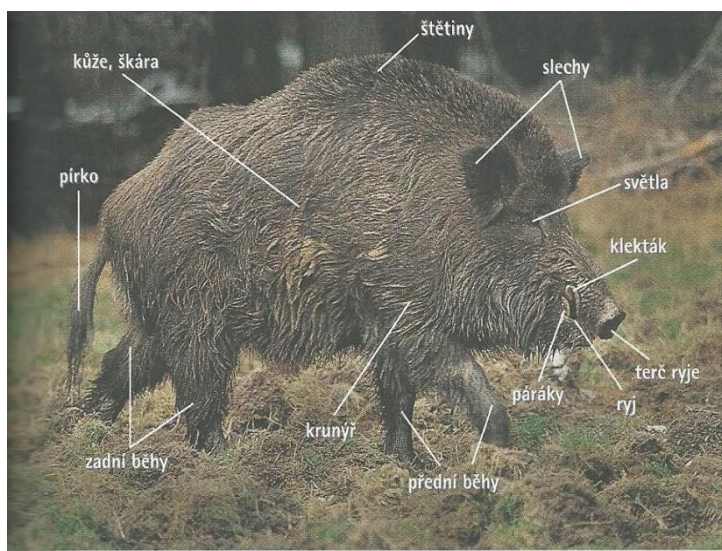
3. 4. Morfologie – prase divoké

Čeď: Prasacovití (Suidae) vznikla přibližně před 30 miliony let. Patří k ní pět různých rodů a jedním z druhů této čeďe je i prase divoké (*Sus scrofa*). V Evropě se ve volné přírodě vyskytuje několik původních poddruhů. U nás se vyskytuje prase evropské divoké (*Sus scrofa scrofa*) jako konečná forma s rozšířením ve střední, západní a východní Evropě, přibližně k Pyrenejím, severní Itálii a přes Slovensko až daleko do Ruska. Prasatovití patří do podřádu nepřežvýkavců

(Nonruminantia). Jejich žaludek je jednoduchý. Jsou všežravci, typickým znakem jsou dlouhé, stále dorůstající a obrušující se špičáky. U nás jsou prasacovití zastoupeny jedním druhem, prasetem divokým, který na našem území vytváří dva poddruhy: menší a lehčí prase divoké střeoevropské (*Sus scrofa scrofa*) a prase divoké karpatské (*Sus scrofa attila*), které je mohutnější (MOTTTL et al., 1964).

Prase divoké, myslivecky černá zvěř (divočáci), má protáhlou hlavu klínovitého tvaru, zakončenou ryjem a dozadu se snižujícím hřbetem, zakončeným ocasem, tzv. pírkem. Hmotnost je dosti rozdílná v závislosti na konstituci zvěře a na množství dostupné potravy a v dospělosti se pohybuje mezi 100 – 300 kg. Délka těla je 180 – 190 cm (HANZAL et al., 2008).

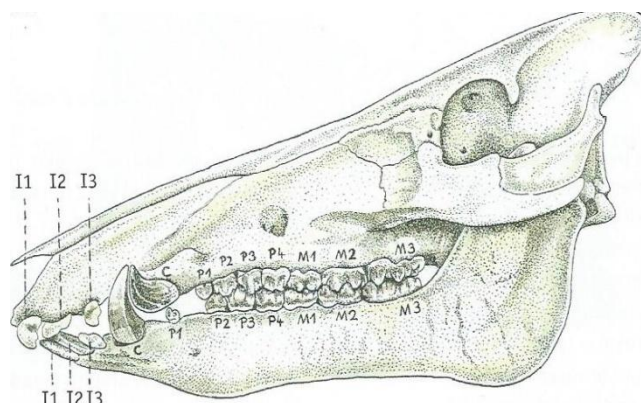
Obr. č. 1: Označení částí černé zvěře (myslivecká mluva)



Zdroj: HESPELER (2007)

Trofejí z černé zvěře, hlavně kňourů, jsou horní a dolní špičáky, nazývané kly, myslivecky zbraně. Tyto zuby slouží jednak jako zbraň a jako nástroj při vyhledávání potravy. Zvláštností těchto bezkořenových zubů je, že neustále dorůstají. Dolní kly, nazývané páraky, vyčnívají pouze třetinou z dásně, obloukovitě se vytáčejí vzhůru a dosedají na kly v horní čelisti, kterým se říká klektáky. Černá zvěř má v úplném chrupu 44 zubů (RAKUŠAN et al., 1979).

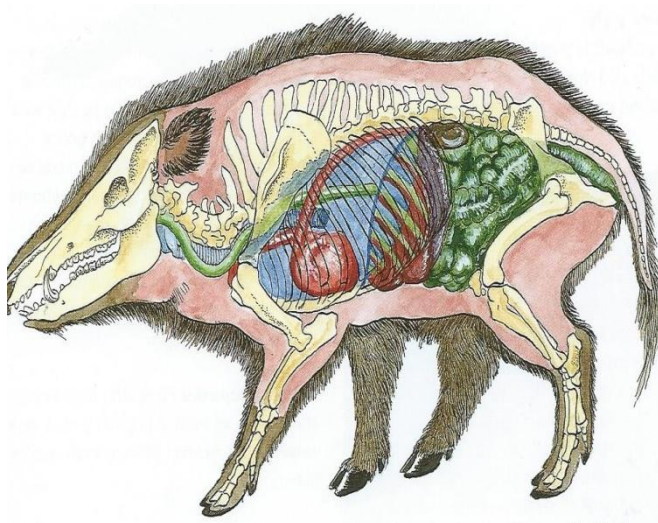
Obr. č. 2: Kostra lebky



Zdroj: HESPELER (2007)

Stavba orgánů jak v hrudní, tak i v břišní dutině je v podstatě stejná jako u ostatních druhů zvěře spárkaté. Srdce je uloženo v hrudním prostoru, chráněno od obou plicních laloků. Hrudní obratle mají dlouhé trnité výběžky a škára se v této oblasti vyznačuje obzvláště dlouhými štětinami. Hrudní a břišní dutina jsou odděleny bránicí nacházející se na posledních žeberních obloucích. V břišní dutině nalézáme kromě žaludku a střev ještě slezinu, játra a močový měchýř uložený v pánvi (HESPELER,2007).

Obr. č. 3: Oblast těla



Zdroj: HESPELER (2007)

Stejně jako u jiných zvířat s nápadně dlouhou obličejovou částí lebky je i u černé zvěře velmi dobře vyvinut čich. Rovněž sluch je dobře vyvinut, i když slechy nejsou tolik pohyblivé jako slechy ostatních druhů spárkaté zvěře. Zrak je na rozdíl od ostatních smyslů vyvinut vysloveně nedostatečně (HESPELER, 2007).

Divoká prasata žijí v tlupách, ve kterých jsou jedinci různého věku a pohlaví. Jen staří kňouři jsou samotáři (HANZAL et al., 2008).

Doba chrutí je nejednotná. Hlavní období spadá do listopadu a prosince, avšak bachyně může být oplodněna v kteroukoli jarní nebo letní dobu. Bachyně je březí 112 až 114 dnů, takže selata přicházejí na svět většinou v březnu. Počet selat v jednom vrhu je různý, nejmladší bachyně mají 2 až 4 selata, starší 4 až 8 selat (RAKUŠAN et al., 1979).

Mléčná lišta bachyní má zpravidla deset struků. Různí autoři poukazují na to, že mléčné žlázy nacházející se nejvíce vpředu produkují nejméně mléka a brzy po narození selat zakrňují. Zásadně to ale platí pro všechny struky, které nejsou selaty využívány. Ty jsou během 12 hodin zredukovány a přestanou produkovat mléko. Poněvadž každé sele vyžaduje svůj vlastní struk a protože oba nejpřednější z celkem desíti struků jsou nefunkční a brzy zasychají, může jedna bachyně zajišťovat výživu maximálně osmi selatům (HESPELER, 2007).

3. 5. Způsob života prasete divokého a činnost myslivců ve sledovaném období

V červnu způsobují prasata největší škody na polích, zejména pokud se populace rozrostla díky selatům na více než dvojnásobek jarního stavu. Oves dosahuje ke konci měsíce mléčné zralosti a patří mezi obzvláště ohrožené plodiny, což pozměňuje prostorové i časové vzorce chování prasat. Bachyně, které přišly o svůj první vrh, nebo během hlavního období chrutí nebyly oplodněny, metají obvykle ještě jednou někdy v červnu, červenci, nebo až v srpnu. Při lovu je tomu třeba věnovat nejvyšší pozornost. Během hlavního období vzniku škod se pro odlehčení polím od prasat osvědčila také lesní políčka pro zvěř s bramborami, ovšem, nebo kukuřicí. Až do jejich uvolnění k pastvě musí být oplocena, aby svoji atraktivitu neztratila právě v době, kdy jsou pole pro prasata nejlákavější (HARLING, KEIL, 2008).

V červenci černá zvěř volí své denní úkryty v lánech nyní již vzrostlého obilí, řepky i kukuřice, je nezbytné pokračovat v jejím lovu a znepokojování. Na místech, kde se usídlila ve zralém obilí, se prasata cítí bezpečně, dobře kontrastují s porostem a přišoulat k nim je možné relativně bez problému. Na čerstvých strništích, zejména ječných, divočáci paběrkují. Velké balíky slámy zanechané na sklizených polích usnadňují jak čekanou, tak šoulání (HARLING, KEIL, 2008).

Zajímavou dobou slibující možnost setkání s divočáky je v letních týdnech ráno. Dny i noci jsou horké a právě hodiny předcházející východu slunce jsou spojeny s poklesem teplot a s příjemným osvěžením v podobě silné rosy. Vítaná je také bouřka, která se předchozího večera přehnala nad krajem. Zvěř je v takové době aktivnější než během ostatních hodin, kdy ji v úkrytu a ve stínu drží vysoké teploty, dusno a nálety bodavého hmyzu (ZUMR, 7/2011).

Pro odvádění příkrmování nebo vnazení se v této době nabízí i padané ovoce. Přinášet do lesa jatečné nebo kuchyňské odpadky zakazuje zákon, protože mohou být přenášeny nákazy (HARLING, KEIL, 2008).

Letní měsíce znamenají i zvýšený turistický ruch v souvislosti s dobou dovolených. Je-li dostatečně vlhko, objevují se první houby, jejichž sběrači přispívají významným způsobem k neklidu v honitbách. Zvěř se proto postupně stěhuje do polí, kde nalezne úkryt ve vzrostlé řepce, obilovinách a následně kukuřici (ZUMR, 7/2011).

V měsíci srpen jsou ohroženy zejména brambory a kukuřice. V rozlehlých lánech řepky i kukuřice je efektivní lov možný jen tehdy, když po dohodě se zemědělci jsou v polích vysekány široké průseky. Rovněž při okrajích lesů by měly být velké plochy rozčleněny systémem průseků jak v podélném, tak příčném směru (HARLING, KEIL, 2008).

V září prasata nalézají na zemědělsky obdělávaných plochách dostatek potravy k tomu, aby si vytvořila tukové zásoby pro nadcházející zimu. V letech s vysokou úrodou lesních semen, žaludů, bukvic, kaštanů a hub, tedy potravy bohaté na škrob a uhlohydráty, prasata pokrývají svoji potřebu bílkovin živočišnou potravou, kterou vyrývají pod drny. Vysoká úroda semen dubů a buků, ale i vysoká spotřeba kukuřice tak vyvolává zvýšené škody na loukách i pastvinách. Jestliže napadalo dost žaludů, je prakticky nemožné přimět prasata, aby les opustila. Prasata se cítí v lese bezpečněji, bezstarostně ryjí stejně jako v polích a jsou čilá i za dobrého světla (HARLING, KEIL, 2008).

Kukuřičné lány nabízejí s příchodem podzimu divokým prasatům nejen bohatě prostřený stůl, ale také úkryt, který zvěř opouští pouze v nočních hodinách. Černá je zde cítí naprosto bezpečně, její lov je značně obtížný a škody, které následně na kukuřičných porostech vznikají, jsou značné. K intenzivnějšímu lovu pak myslivce svádí zejména období sklizně, kdy technika postupně vytlačuje zvěř ze sečených ploch. V každém případě si je třeba uvědomit, že na podobně organizovaný lov je ve smyslu současného Zákona o myslivosti nutno pohlížet jako na zakázaný (ZUMR, 9/2011).

Když nastane říjen, připravují se stanoviště pro nadcházející naháňky hlavně tam, kde jsou známá stávaní a kudy černá zvěř obvykle přetahuje (HARLING, KEIL, 2008).

3. 6. Příčiny zvyšování stavů

Populační dynamika černé zvěře je naprosto výjimečná. Kromě drobných hlodavců nemá žádný z našich savců takovýto reprodukční potenciál jako černá zvěř. Významné faktory úspěšnosti druhu jsou, kromě zmíněné fertility, absence přirozených nepřátel, odolnost vůči klimatickým faktorům a chorobám, noční způsob života, všežravost. Vše navíc podpořené obrovskou úživností naší kulturní krajiny, v níž černá zvěř žije. Současná populace je velká a například meziroční nárůst odstřelu z let 2006 a 2007 je o více než 100% (ZBOŘIL, 2/2013).

Populační dynamika je výslednicí složité součinnosti vnitřních a vnějších činitelů, které ovlivňují kolísání početnosti příslušné populace. Z vnitřních faktorů je to především reprodukční schopnost druhu, která je geneticky fixována a u černé zvěře je s ohledem na to, že jde o velkého všežravce poměrně vysoká. Významnou úlohu tu má i početnost a složení populace po stránce sexuální a věkové, která je v současné době u černé značně narušená v důsledku jejího nesprávného obhospodařování, zejména nesprávného lovu. K vnějším faktorům ovlivňujícím populační dynamiku patří činitele biotické a abiotické. Z biotických má na černou zvěř značný vliv potrava, mezidruhovú konkurence, predátoři, paraziti a choroby, z abiotických především počasí. V konečném důsledku je populační dynamika výslednicí poměru natality a mortality jedinců v populaci. Průběh populační dynamiky odrážející se v početnosti populace je v podstatě cyklický, přičemž se rozeznávají roční, víceleté a dlouhodobé cykly (WOLF, 1994).

Současně s hlubokými změnami v zemědělství, které jsou příznivé pro černou zvěř, byla těžce podceněna přizpůsobivost a rozmnožovací potenciál tohoto druhu. Velkou měrou k tomu přispělo ještě tzv. odváděcí přikrmování a vnaďení, které se provádí v některých oblastech téměř celoročně. Divočákům se podařilo ovládnout i určité oblasti lidských sídel. Některé obce musely být oploceny a to už signalizuje určitý stav (DAVID et al., 2009).

Bohatý žír v průběhu celého roku v našich podmínkách, kdy černá zvěř netrpí nedostatkem potravy ani v zimním období, pokud nejsou déletrvajících velké mrazy, které by znemožnily rytí v půdě. Výživa černé zvěře se ještě zlepšuje, dojde-li k fruktifikaci dubu nebo buku. To má za následek, že selata rychleji vyspívají, a to jak tělesně tak i pohlavně a významně se podílejí na reprodukci (WOLF, 1994).

Většina lidí, kteří se zabývají příčinou zvyšování stavu populace divokých prasat, zastávají názor, že je to hlavně pěstováním kukuřice. Plocha, na níž je kukuřice pěstována, během posledních 20 let skutečně vzrostla. Na druhé straně však zase stejnou měrou pokleslo pěstování ostatních plodin důležitých z hlediska černé zvěře, jako jsou brambory, krmná řepa a jetel. Oproti těmto plodinám kukuřice navíc skýtá černé zvěři také znamenitý úkryt a to po velmi dlouhé období roku (HESPELER, 2007).

Například vedle naší honitby, v zemědělském družstvu, je též intenzivně pěstovaná kukuřice pro bioplynovou stanici a to o přibližné výměře 320 ha. Tato plocha představuje ideální podmínky pro černou zvěř (AUTOR, 2013).

V kukuřičných lánech se prasata mohou v naprostém klidu ukrývat, vykrmovat se a šetřit pohybovou energii. Nicméně samotná kukuřice takovou expanzi nezpůsobila. Velmi vyhledávanou potravou jsou semena lesních dřevin. Především buk a dub. Existoval-li dříve u dubu skutečně plný semenný rok pouze každý čtvrtý, pátý rok, plodí nyní často i více let po sobě. Totéž i buk. Bohatá úroda žaludů na podzim vytváří nejlepší předpoklady k tomu, aby bachyně během následující říje byly oplozeny v podstatně vyšší míře (HESPELER, 2007).

Zejména dub není ve svém významu pro černou zvěř ničím překonán a to ani kukuřicí, která je běžně dostupná na polích i krmelištích. Myslivci pečující o černou zvěř dobře vědí, že na kukuřičném klasu nebude poškozen ani jediný lísteček, začnou-li časně dozrávat žaludy a že je pak již vnadění bez úspěchu, pokud by se ovšem nevnadilo jatečnými odpady. To je ale přísně zakázáno (HAPP, 2002).

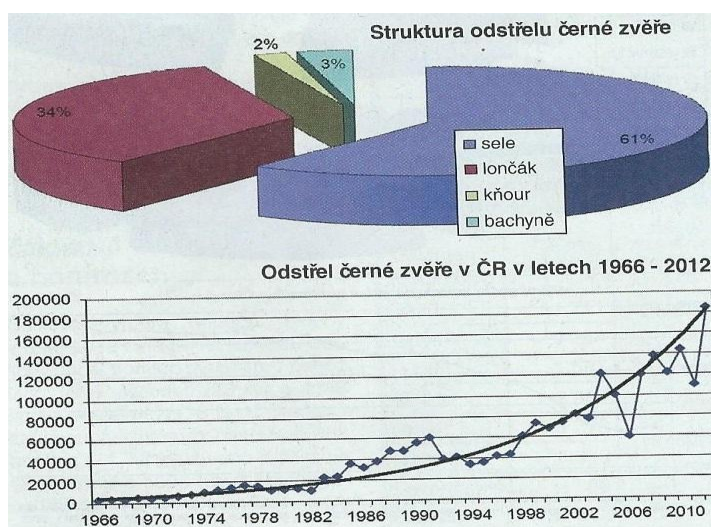
Je prokázáno, že počty selat a počet ulovených kusů po žírném roce vzrůstají (HESPELER, 2007).

Z uvedeného vyplývá, že je nutné změnit plánování lovu, pokud nehovoříme o plánování chovu černé zvěře. Dosavadním způsobem hospodaření bylo způsobeno, že jenom kmenové stavy od r. 1981 vzrostly 2,4 krát a to při enormním lovu, který od roku 1981 vzrostl do r. 1990 4,5 krát. Do budoucna bude nutné radikálně snížit kmenové stavy, provést úpravu poměru pohlaví a redukovat přírůst, to znamená podstatně zvýšit podíl selat na celkových úlovcích. Dobře založenou vyspělou zvěř, zejména kňoury nechat dožít trofejového věku, tj. 6 až 9 let. Přesto, že někteří znalci tvrdí, že v ČR nelze docílit trofejové kvality, ukazuje se, že ve vyšším věku mohou mít i kvalitní trofej (WOLF, 1994).

Rovněž změna způsobů pěstování lesů, spočívající v tom, že namísto stejnověkých jehličnatých porostů se upřednostňují přírodě blízké smíšené lesy, černé zvěři jednoznačně vyhovuje. Již prokazatelně zvýšený výskyt žízal a jiných půdních živočichů ve smíšených lesích potravní nabídku pro divočáky (HESPELER, 2007).

Uvedme si některé skutečnosti vycházející z údajů od roku 1966 do roku 2010 v České republice.

Obr. č. 4: Odstřel černé zvěře



Zdroj: ZBOŘIL (9/2013)

V grafu vidíme vývoj lovu černé zvěře na území České republiky od roku 1966 do roku 2010. V grafu je velice markantní pokles lovu v mysliveckém roce 2006, tedy v období 1. 4. 2006 – 31. 3. 2007. Do počátku tohoto mysliveckého roku zasahovala zima 2005/2006. Tato zima na mnoha místech překonala řadu místních teplotních rekordů. Zima začala již v polovině listopadu 2005, kdy se ohlásila silným větrem a sněžením a od té doby nepřišlo žádné výraznější oteplení. Na černou zvěř tak nebyl limitujícím stresorem, snižující její stavy, pouhý mráz, ovlivňující její mortalitu a následnou natalitu, ale především vysoká sněhová pokrývka, která zabránila dostatečnému přístupu černé zvěře k potravě a byla tak ovlivněna její populační hustota. Tato skutečnost potvrzuje to, že bychom černé zvěři neměli předkládat takové množství potravy v zimním období, nebo spíše žádnou potravu, chceme-li redukovat její již vysoké stavy. Divoká prasata, jako ostatní živočichové, přirozeně reagují na zvýšení potravní nabídky zvyšováním svých početních stavů (ŠÍR, 6/2013).

Významný přísun energie divokým prasatům dodávají také myslivci. V žaludcích černé zvěře v Německu z různých oblastí Bádenska – Württemberska našli Eisfeld a Hahn v celoročním průměru přes 30% potravních složek pocházejících ze vnaďišť a odváděcího příkrmování. V období kritickém pro čerstvě narozená selata (březen) to bylo dokonce 80%. Relativně málo byly zastoupeny polní plodiny (škody zvěří). Je zcela očividné, že vnaďení a odváděcí příkrmování rozmnožování černé zvěře významně podporují. Podceňovat ale nesmíme ani globální změny klimatu, zejména zvýšení teploty a absenci zim bohatých na sníh (HESPELER, 2007).

V ČR se odhaduje množství předkládané potravy myslivci na vnadištích přibližně 4000 tun zrnin (KAMLER, 2012).

Zvyšování potravní nabídky pro divočáky není způsobeno pouze loveckou veřejností. Dnešní kulturní krajina nabízí černé zvěři stále více potravní nabídky i bez přičinění lovců této zvěře. Ve své podstatě je to důsledek celospolečenských zájmů, ať již to je ochrana přírody a s tím i spojené rekonstrukce lesních porostů, či vyšší poptávka po zemědělských plodinách, jako je řepka nebo kukuřice (ŠÍR, 6/2013).

Protože v českých zemích chybějí vlk, popř. rys, kteří by alespoň částečně redukovali přírůst, jsou ztráty minimální. Úhyn (podle hlášení) za sledované období nepřesáhl 5% z celkových úlovků, i když připustíme, že mnoho uhynulých kusů nebylo nalezeno (hlavně malých selat). Úhyn je z veškeré spárkaté zvěře nejnižší, přestože až na malé výjimky nejsou povětrnostní podmínky v době metání selat (konec ledna, únor) vždy příznivé (WOLF, 1994).

3. 7. Redukce početního stavu

Zákon o myslivosti obsahuje ustanovení umožňující snižování stavů zvěře a aplikovat taková opatření, která za běžných okolností mohou vést k tomuto zamýšlenému cíli. Navíc státní správa těmito postupům vychází vstříc a příslušné úpravy ve způsobech lovu černé zvěře vyřizuje rychle a kladně. Rovněž je pozitivní, že některá profesní agrární sdružení dává svým členům doporučení, jak materiálně, případně i morálně, motivovat myslivce k intenzivnějšímu lovu a to zejména dospělé samičí zvěře (KŠICA, 10/2011).

V současné době se nabízí několik možností, jak je možné redukovat přemnoženou černou zvěř. Snižováním natality pomocí veterinárních preparátů, omezení přístupu k potravním zdrojům a to hlavně v době nouze. Nejdůležitější způsob je lov a to jak společný, tak lov individuální a v neposlední řadě i lov odchytom. Je zapotřebí i určitých opatření v zemědělství, kdy jsou prováděny osevy obrovských ploch kukuřice, řepky a lov zvěře je tak znemožněn (ŠÍR, 6/2013).

3. 8. Hospodářský význam černé zvěře

Hospodářský význam černé zvěře můžeme rozdělit na význam v myslivosti, v lesním hospodářství a zemědělství.

3. 8. 1. Význam černé zvěře v myslivosti

Divoké prase lze považovat ve vhodných podmínkách prostředí, zejména v lesních honitbách s bohatou úživností, za zpestření druhové skladby zvěře a to především z hlediska lovu. Poskytuje možnosti lovu, kdy jiné druhy jsou hájeny, popř. ji lze lovit i v noci, kdy většina ostatních druhů zvěře se lovit nesmí. Nezanedbatelná je i otázka produkce kvalitní zvěřiny, kůží a občas i krásných trofejí. Další význam černé zvěře, především v lesních honitbách, spočívá v asanaci prostředí odstraňováním padlin a tím omezování šíření nákaz u velké i drobné zvěře. Kromě padlin sledují divočáci i zvěř nemocnou a těžce poraněnou, kterou usmrcují a požívají. Postřelenou drobnou i velkou zvěř dovede zejména silnější jedinec dosledovat po barvě jako pes (WOLF, 1994).

3.8.2. Význam černé zvěře pro lesní hospodářství

V lesním hospodářství je škodlivost černé zvěře vyvážena její prospěšností. Černá může škodit v jehličnatých porostech, kde vyrývá síje žaludů i bukvic. V dubových a bukových porostech je naopak prospěšná, neboť rozrýváním povrchu půdy umožňuje přirozené zmlazení a i když mnoho žaludů nebo bukvic spotřebuje, velké množství jich zašlape do země. V ostatních porostech při rytí a buchtování (vyrývání malých plošek půdy) promíchá vrchní půdní vrstvy s lesní hrabankou, napomáhá tak provzdušňování a tím i rychlejší mineralizaci zejména na uléhavých půdách. V lese vyhledává černá zvěř vývojová stadia škodlivého hmyzu, která část svého vývoje prodělávají v půdě (sosnokaz, píďalky, ploskohřbetka aj.) a různé myšovitě hlodavce, které vyrývá na pasekách, ale i v lesních loukách. Protože divočáci rychle mění místa, dovede systematicky prohledávat půdu i lesní hrabanku se zvýšenými stavy škůdců na velkých plochách. Podle Habera (1966) dovede jeden vzrostlejší kus v porostech zamořených škůdci za krátkou letní noc vyčistit až 100 m². Lze říci, že černá zvěř přes některé negativní jevy je pro lesní biocenózu důležitým komponentem v biologickém boji s lesními škůdci, který lesnímu hospodářství přináší značný hospodářský užitek (WOLF, 1994).

3.8.3. Význam černé zvěře v zemědělství

V převážné většině jsou divoká prasata v zemědělské rostlinné výrobě škodlivá a škody mnohde dosahují až kalamitní charakter. Kromě rostlinné složky vyhledává černá zvěř na polích a loukách i živočišnou potravu, čímž jednak škodí poškozováním porostů, jednak prospívá hubením škodlivého hmyzu i hlodavců. Mnohdy se však při tom projeví zcela pozitivně, při vyrývání hrabošů na strništi. Často jsou příčinou vysokých škod na polích i myslivci, kdy nesprávně zasáhnou do stavu této zvěře, např. odstřelením vodící bachyně a osiřelá selata se živí

výhradně na polích. Snahou myslivců, ale i zemědělců musí být, aby se černá zvěř nedostala do objektů s chovy domácích prasat, neboť přitom může dojít k přenesení různých nákaz (mor) i parazitů. Myslivci musí okolí těchto objektů věnovat zvýšenou pozornost (WOLF, 1994).

3. 9. Škody způsobené černou zvěří

Již před 2000 lety napsal římský básník Ovidius o pověstném kanci z Kalydonie toto: „Hned v zeleni rozrývá mladé zelené osení, hned zase zrající klasy, naději snaživého venkovana žádostivě spásá a ničí budoucí úrodu“ (L. Heck, G. Raschke, 1985). Prase divoké je volně žijící zvíře, které lidem využívajícím půdu působí značné škody. V první řadě se to týká zemědělce. Jsou ničeny výsledky jeho namáhavé práce, které by chtěl jistě vidět raději ve stodole nebo ve chlévě, a na tom nic nemění ani skutečnost, že se mu za způsobené škody vyplácí náhrady. Problém se dotýká i myslivce, když jako nájemce honitby má podle zákona povinnost uhradit všechny škody uplatňované na vlastníky pozemků, anebo když majitel honitby obhospodařuje současně také zemědělské pozemky a pocítí úbytek úrody sám na vlastní kůži. Škody způsobené černou zvěří se rozdělují, podle hlavních míst, kde vznikly, na škody v lesích a na polích (HAPP, 2002).

3.9.1. Škody v lesích

Při těsné spolupráci myslivců, lesníků a majitelů pozemků nad rámec hranic honiteb je možno škody způsobené zvěří snížit, popřípadě jim i do značné míry zamezit. Pro mnohé zemědělce není běžnou praxí ponechávat např. část kukuřice na kritických místech, jako jsou okraje lesů, pro žír prasat, ani se nestarají o to, aby nesklizené kukuřičné palice nebyly zaorány, což má v následujícím roce za následek velké škody na nové úrodě, kterou prasata vyrýváním zaoraných palic způsobují. Příliš vysoké početní stavy prasat však znamenají problémy v lese, jestliže zničí celou úrodu lesních semen. Celkově vzato není velký rozdíl v tom, jestli černá zvěř zkonsumuje všechna semena, anebo jestli srnčí zvěř spase vzešlé semenáčky (HARLING, KEIL, 2008).

V jedné lesní správě způsobila prasata na nově zalesněném spáleništi větším než 40 ha místy úplné škody tím, že nejprve na zasažených místech zkonsumovala hromady zbytků kořenů po jejich řezu, pak vytrhala sazenice, kde sežrala nejprve kořeny a posléze i zbytek sazenic (HAPP, 2002).

E. Ueckermann popisuje případ z roku 1977. Ve stanovisku Výzkumné stanice pro myslivost a ochranu proti škodám způsobeným zvěří spolkové země Severní Porýní- Vestfálsko se uvádí o jednom případě zničeného bukového podrostu: „Kořeny stromů i keřů jsou v potravě černé zvěře běžně zastoupeny. Protože se

v kořenech rostlin ukládají rezervní látky, stávají se pro divoká prasata velmi atraktivním zdrojem potravy v průběhu celého roku s výjimkou léta“. Vzhledem k početnějšímu soustředění prasat na jedno místo mohou příležitostné škody vznikat v blízkém okolí krmelišť nebo vnadišť. V těchto případech se doporučuje přeložit tato zařízení na jiné místo (HAPP, 2002).

Obr. č. 5: Škody v lese



Zdroj: EIBL (2013)

3.9.2. Škody na polích

Rozlišujeme škody způsobené na obilí, kukuřici, řepce, bramborách, řepce a také na loukách i pastvinách. V oblastech, kde se jako polní plodina pěstuje i hrách a fazole, mohou rovněž vznikat ztráty po výsevu i na sklizni. Na poli s obilím (ječmen, žito, pšenice, oves) způsobují prasata škody nejdříve v době od výsevu do vyklíčení. Škody jsou většinou jen malé, na malých ploškách a nejčastěji vznikají vyrýváním pozůstatků loňské sklizně. Začíná-li obilí přicházet do mléčné zralosti a pak dozrávat, nebezpečí ohrožení vzrůstá. Normální ječmen zůstává při tom vzhledem k dlouhým osinám nepoškozený, zatímco odrůdy ječmene bez osin bývají poškozeny citelně. Mají-li prasata na polních celcích výběr různých druhů obilí, pak je na tom poněkud lépe žito, i zde totiž hraje roli jeho delší osiny (HAPP, 2002).

Obr. č. 6: Škody v obilí



Zdroj: EIBL (2013)

Při novém osevu jsou v zásadě ohroženy všechny kultury na plochách, kde byla v předchozím roce pěstována kukuřice a část stvolů i zrn se dostala do půdy. Totéž platí, jestliže se tu v předchozím roce pěstovaly brambory. Ale i na polích, kde jako předplodina nebyla ani kukuřice ani brambory, budou prasata vyhledávat klíčící rostliny. Nejdříve kukuřici, pak ale také brambory a řepu. Ne vždy přitom prasatům jde zrovna o to či ono osivo. Mnohem víc je čerstvě osetá a prokypřená pole lákají k rytí, při kterém se dá také nalézat spousta živočišné potravy. Plochy oseté kukuřicí a v některých místech i řepkou v poslední době neustále narůstají. Vznikly tak nejen velké zásobárny potravy pro divočáky, ale na dobu nejméně tří měsíců v roce se tak pro ni zvětšila i plocha úkrytů. Škody na řepce vznikají převážně podupáním a poválením (HESPELER, 2007)

Obr. č. 7: Škody v řepce



Zdroj: EIBL (2013)

Kukuřice se stává pro divoká prasata zajímavou od mléčné zralosti a zůstane jí tak do konce sklizně. Nicméně k ojedinělým škodám může dojít i dříve podupáním a poválením, to když prasata zvolí kukuřičné lány za své denní stanoviště. Zde jsou zcela nerušena a jejich přítomnost nebývá často vůbec zpozorována (HESPELER, 2007).

Značný problém spočívá ve velké rozloze mnoha polí, což černé zvěři umožňuje žít zde bez vyrušování návštěvníky i hmyzem. Jestliže se tedy při zvýšeném vyrušování prasat v lese, např. při intenzivním houbaření v letních i podzimních měsících i kontraproduktivním lovem prasatům ztrpčuje život v lese nad únosnou míru, ta ochotně zamíří do rozlehlých polních lánů (HAPP, 2002).

Brambory jsou ohroženy nejen bezprostředně po výsadbě, ale i během růstové fáze, když vysázené hlízy zesládnu. Vznikne-li škoda před květem, ještě se vyplatí rostliny znovu zahrnout hlínou a rostliny pak pokračují v růstu. Stane-li se tak ale až po květu, jsou drobné hlízy většinou odtrženy od kořenů a rostliny pak sice mocně tvoří listovou hmotu, avšak téměř žádné brambory. Největší škody vznikají v posledních čtyřech týdnech před sklizní (HESPELER, 2007).

Podle L. Briedermanna (1990) je podíl brambor v potravě divokých prasat během podzimu do značné míry závislý na nabídce žaludů i bukvic a výrazně klesá s jejich přibývajícím množstvím. V posledních letech značně vzrostly škody působené černou zvěří na zatravněných plochách (HAPP, 2002).

Zdá se, že v období bohaté úrodě dubů i buků škody na zatravněných plochách vzrůstají. Je docela možné, že je to způsobeno nedostatkem živočišných bílkovin nebo pátráním po nich, ale vědecky to zatím prokázáno nebylo. Je nesporné, že prasata přerývají zatravněné plochy, když pátrají po kořincích. Činí tak ostatně i v lese. Vyhledávají silné kořeny prorůstající do hloubky, jako jsou třeba planá mrkev nebo pampeliška (HESPELER, 2007).

Prasata velmi intenzivně vyhledávají živočišnou potravu pod travním drnem a rozrývá proto louky, pastviny i jiné zatravněné plochy. Nabídka živočišné potravy v prostředí a její příjem prasaty se velmi různí od ročního období a počasí, významná období jsou jaro, pak podzim po opadu semen až daleko do zimy. Na jaře jsou ovšem černou vyhledávány také rostlinné bílkoviny. Počasí má význam zejména v tom, že při dešti a po něm jsou drobní živočichové na povrchu půdy a jsou tak pro prasata lehce přístupní i bez rytí. Během delších období sucha anebo tehdy, když je prasatům vyrývání půdní zvířeny po delší dobu znemožněno, vzrůstá u nich potřeba živočišných bílkovin (HAPP, 2002).

3. 10. Omezování škod

Nejjistější zárukou k omezení i zabránění škod působených černou zvěří na zemědělsky obdělávaných pozemcích je vždy správné sociální složení populace

prasete divokého přizpůsobené únosnosti místních podmínek. Sociální skladba populace se musí usměrňovat myslivcovými zásahy, hlavně pak jeho střelami. Lov na poškozovaných plochách se v tlupě musí soustředit na selata, nikoliv na vodící bachyně. Odstřel vodící či dokonce vedoucí bachyně má přímo katastrofální důsledky. Nic nemůže mít příznivější vliv na růst působených škod, než již vysílená, potulující se selata. Starší bachyně po odstřelu některého z jejich selat se polním lánům po delší dobu vyhýbá (HAPP, 2002).

Škody způsobené černou zvěří vznikají nejdříve uprostřed pole, okraje zůstávají nedotčeny. Z toho důvodu bývají zejména u velkých lánů zjištěny závažné škody teprve až při sklizni, protože z okrajů polí nebývá možné je zjistit. Čím bohatší úroda žaludů a bukvic a čím více mohou prasata v lesích rýt, tím nižší jsou škody způsobené zvěří na polích. Silný zásah do třídy mladých – 80 až 90% z celkového úlovku musí být selata, 10 až 20% lončáci – může vzniku větších škod zabránit. Mnozí myslivci jen velmi neradi střílejí selata o hmotnosti pod 10 kilogramů. Při velkých škodách způsobených zvěří je to mnohdy nevyhnutelné (HARLING, KEIL, 2008).

Možnosti dostat škody na zatravněných plochách pod kontrolu jsou výrazně menší nežli u obilí nebo ostatních polních plodin. Jde o porosty, které jsou zpravidla používány jako krmivo ve vlastním podniku. Ve většině případů vznikají tyto škody na plochách 0,5 ha. Nejčastěji přitom bývá rozryt větší počet menších plošek na jedné parcele, což je z hlediska obnovování poškozených míst pracné. Při mělkém poškození občas zcela postačí plochu jenom uvláčet. Místy však prasata (slídí-li po myších) po sobě zanechávají skutečnou „měsíční krajinu“ s krátery hlubokými až půl metru. V mnoha případech se terén musí srovnávat jak ručně tak strojně se speciálním mulčovacími zařízeními (HESPELER, 2007).

Obr. č. 8: Mulčovací zařízení



Zdroj: HESPELER (2007)

3.10.1. Doprovodná ochranná opatření

Kromě pilného odstřelu selat z tlup působících škody se používají technické a chemické ochranné opatření, jakož i cílené odváděcí příkrmování na krmelištích. Z pohledu správné myslivecké péče jde však pouze o druhořadá opatření, která jsou závislá do značné míry na velikosti polních lánů. Čím jsou větší, tím je obtížnější je chránit (HAPP, 2002).

3.10.2. Odváděcí příkrmování

Kromě cíleného lovu na ohrožovaných pozemcích je dalším významným prostředkem ke zmírnění škod působených zvěří odváděcí příkrmování v lesích v období očekávaného poškození obilí. Ačkoliv je krmeliště u myslivců běžně používaným slovem, jen málokterí z nich mohou a chtějí je odlišovat od vnadiště. Krmeliště v lese slouží výlučně k přilákání černé zvěře z polí, nikoliv však ze sousedních lesních honiteb, není to výkrmna ani popraviště (HAPP, 2002).

Odváděcí příkrmování odvádí prasata od ploch, kde by mohla působit škody, předložením dostatečného množství atraktivního krmiva, popřípadě je tam pozdržují sběrem potravy až do rozednění, kdy již na pole nevytáhnou. To se dá dělat v době krátkých letních nocí, kdy právě bývají způsobovány nejvážnější škody na zemědělských plodinách. Krmeliště by měla být dostatečně vzdálená od ploch, kde by prasata mohla působit škody (HARLING, KEIL, 2008).

Výzkumy provedené v Bádensku – Württembersku ukázaly, že část prasat ulovených v noci na polích navštívila krátce předtím krmeliště nebo vnadiště v lese a brala zde potravu (HESPELER, 2007).

Obr. č. 9: Krmeliště v lese



Zdroj: EIBL (2013)

3. 10.3. Elektrické ohradníky

K technickému způsobu ochrany jsou vhodné elektrické ohradníky, tvořené třemi vodiči připevněnými v různé výšce, přičemž prostřední by měl být uzemněn. Spodní vodič je napnut ve výšce 20 až 25 cm. Prostřední 40 až 50 cm a horní ve výšce 60 až 75 cm nad povrchem země, což prasatům zabrání proniknout na plochy, kterým hrozí poškození (HARLING, KEIL, 2008).

Ani tyto ploty však nejsou zcela spolehlivé a vyžadují neustálou kontrolu. Zkušená prasata je také dokážou neustále prorážet. Naučí se totiž, že elektrický výboj je pouze krátký a vcelku snesitelný a že za plotem je čeká ničím nerušený prostor s bohatými zásobami potravy. Účinek elektrických ohradníků tak může být někdy docela opačný (HESPELER, 2007).

Elektrický ohradník musí být pravidelně kontrolován a všechen porost pod ním vyžínán, obrázek č. 16. Ploty sice zamezí pronikání zvěře na ohrazené plochy, problémy škod však jen přesunou do jiných míst, protože prasata si potravu někde najít musí (HARLING, KEIL, 2008).

Nejlepší účinek vykazují ta oplocení, která jsou napojena přímo na proud ze sítě. To však je možné jen v některých případech. Mnohem častěji jsou používána bateriová zařízení. Při pořizování elektrického ohradníku musíme také pečlivě zvážit, jaký drát chceme použít. V posledních letech se stále více prosazují plastová lanky, která i opticky vypadají dobře. Plast slouží jako mechanická ochrana ocelového, nebo měděného drátku (HESPELER, 2007).

Obr. č. 10: Údržba vedení elektrického ohradníku



Zdroj: HESPELER (2007)

3.10.4. Pachové repelenty

Některé pachové repelentní prostředky mají většinou jen krátkodobý účinek, který je navíc místně velmi rozdílný. Polní pozemky lze ošetřit např. přípravkem Arbin, ale lidské vlasy pohozené na ohozech působí na mnoha místech zázračně, zatímco někde byly úplně ignorovány. Obdobně je tomu i s tuhými WC deodoranty. Je docela možné, že tyto případy souvisí s rozdílnou hustotou osídlení jednotlivých oblastí (HAPP, 2002).

3.10.5. Optická a jiná ochranná opatření

Pro krátkou ochranu se osvědčilo použití otáčivých světel. Elektronicky řízená akustická výstražná zařízení rovněž uspokojivě plní svůj účel, lze je ale doporučit pouze na omezenou dobu. Z reproduktorů se vysílají hlasy vylekaných a naříkajících divokých prasat, ale divočáci si na ně po dvou až třech nocí zvyknou. U těchto poměrně nákladných zařízení ještě existuje riziko odcizení (HARLING, KEIL, 2008).

Optické ochranné prostředky, jako jsou např. plašidla na ptáky, mají jen krátkodobý účinek (HAPP, 2002).

3. 11. Prasata v honitbě

Přítomnost černé zvěře se v honitbě rychle prozradí různými způsoby a lze ji prokázat snadněji nežli u jiných druhů spárkaté zvěře. S výjimkou jezevce jsou totiž jedinou zvěří, která při hledání potravy rozrývá půdu (HAPP, 2002).

Černá zvěř je aktivní převážně v noci, takže stopování a rozpoznávání jejích pobytových znaků hraje důležitou roli při lovu i při ochraně proti škodám působených černou zvěří. Snadné je rozeznávání otisků spárků a stopy po jejím rytí jsou velmi nápadné i rozsáhlé, což ulehčuje myslivcům identifikaci divokých prasat (DAVID et al., 2000).

3.11.1. Stopa a stopní dráha

Při slídění po zbytcích úrody a po myších, vyrývá černá zvěř hluboké jámy i na polích. Během léta a časného podzimu je možno tuto činnost zjistit velmi brzy, zejména hlouběji v polních lánech. V ještě nesklizeném obilí, hlavně ale v kukuřici, nechávají totiž divoká prasata okrajové pásy většinou nedotčené. A pokud se přehlédnou ochozy, kterými divočáci na pozemek vnikají, může se zdát, že je pozemek zcela nepoškozený (HAPP, 2002).

Obr. č. 11: Stopa v řepce



Zdroj: EIBL (2013)

3. 11. 2. Trus

Oproti přežvýkavcům divoká prasata nestráví často rostlinnou potravu beze zbytku. V trusu je pak možno najít nestrávené kousky potravy (pluchy obilí, slupky kukuřičných zrn, jádra ovoce, srst zvířat), ze kterých je možno usuzovat, jestli se dotyčný kus živil na poli či v lese (HARLING, KEIL, 2008).

3. 11. 3. Ostatní pobytové znaky

Jestliže se zvěř neustále pohybuje mezi místy svých různých aktivit, vytvářejí se postupně stezky, nazývané myslivci ochozy. Hojně používané ochozy se označují jako hlavní. Kromě obvyklých ochozů vedoucích honitbou existují ještě i takové ochozy, které spojují navzájem izolované lesní celky, vzdálené oblasti a krajiny. Černá zvěř dobře zná a hojně využívá tyto dálkové ochozy, spojující navzájem nesouvisející lesní komplexy nejkratšími možnými spoji v místech jejich nejmenší vzdálenosti (HAPP, 2002).

Obr. č. 12: Ochoz mezi lesem a kukuřicí



Zdroj: EIBL (2013)

Sociálně vysoce organizovaná černá zvěř disponuje také bohatým hlasovým repertoárem: kvikají, chrochtají, řvou, funí, štekají, mlaskají. Přítomnost divokých prasat dále prozradí kaliště a třecí stromy, místo odpočinku nebo vrhu selat, nezaměnitelný vhléd požeru a pěna kňourů v době říje (DAVID et al., 2000).

Obr. č. 13: Kaliště v řepce



Zdroj: EIBL (2013)

Obr. č. 14: Třecí strom v honitbě



Zdroj: EIBL (2013)

3.11.4. Teritoriální chování

Za normálních okolností nemá černá zvěř těsnější vazbu k území, ale podobně jako ostatní druhy spárkaté zvěře s výjimkou srnce se pohybuje ve větším prostoru, který je přirozeně naprosto nezávislý na všech hranicích honiteb. Přitom se ale telemetrickými výzkumy prokázalo (Müller, 1988), že divoká prasata jsou při odpovídajícím mysliveckém obhospodařování svému stanovišti a svým úkrytům věrná (HAPP, 2002).

Rozloha domovského okrsku tlupy činí, podle velikosti tlupy a potravní nabídky, přibližně 300 až 1000 ha. Překrývání zaujímaných prostorů je zcela normální a nevede k soupeření mezi jednotlivými tlupami. Na krmelištích však divočáci projevují neúprosné teritoriální chování. Tam cizí tlupu nekompromisně odhánějí (HAPP, 2002).

3. 12. Odpovědnost za způsobené škody v honitbě

3.12.1 Odpovědnost uživatele honitby

Podle §52 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., je uživatel honitby povinen hradit

a) škodu, která byla v honitbě způsobena při provozování myslivosti na honebních pozemcích nebo polních plodinách dosud nesklizených, vinné révě nebo lesních porostech,

b) škodu, kterou v honitbě na honebních pozemcích nebo na polních plodinách dosud nesklizených, vinné révě, ovocných kulturách nebo na lesních porostech způsobila zvěř.

Dle §52 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., vykonává-li právo myslivosti sdružení, ručí jeho členové za závazek k náhradě škody společně a nerozdílně.

Dále je vlastník nebo nájemce povinen přijmout opatření k zabránění škod působených zvěří, § 53 zákona č. 449/2001 Sb., přičemž však nesmí být zvěř zraňována. Jedná se o opatření popsaná v kapitole 11. Omezování škod (ÚPLNÉ ZNĚNÍ ZÁKONA Č. 449/2001 Sb.)

3.12.2. Neuhrazované škody

Nehradí se škody, § 54 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., způsobené zvěří na pozemcích nehonebních, na vinné révě neošetřené proti škodám působených zvěří, na neoplocených květinových školkách nebo zahradách ovocných a zelinářských, na stromořadích a stromech jednotlivě rostoucích, jakož i na vysokocenných plodinách. O tom, která plodina je vysokocenná, rozhoduje v pochybnostech orgán státní správy myslivosti. Nehradí se rovněž škody způsobené zvěří na zemědělských plodinách nesklizených v agrotechnických lhůtách a dále škody na zemědělských plodinách uskladněných na honebních pozemcích, pokud osoba, která plodiny uskladnila, neprovedla zároveň opatření za účelem účinné ochrany proti škodám působeným zvěří.

Nehradí se rovněž škody (§54 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb.) na lesních porostech chráněných oplocením proti škodám působeným zvěří a škody způsobené zvěří, jejíž početní stavy nemohou být lovem snižovány (§54 odst. 3), hradí stát (ÚPLNÉ ZNĚNÍ ZÁKONA Č. 449/2001 Sb.)

3.12.3. Uplatnění nároků

Nárok na náhradu škody způsobené zvěří (§55 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb.) musí poškozený u uživatele honitby uplatnit.

a) u škody na zemědělských pozemcích, polních plodinách a zemědělských porostech do 20 dnů ode dne, kdy škoda vznikla.

Současně s uplatněním nároku na náhradu škody způsobené zvěří (§55 odst. 2) vyčíslí poškozený výši škody. Na polních plodinách a zemědělských porostech, u nichž lze vyčíslit škodu teprve v době sklizně, ji poškozený vyčíslí do 15 dnů po provedení sklizně.

Poškozený a uživatel honitby (§55 odst. 3) se mají o náhradě škody způsobené zvěří dohodnout. Pokud uživatel honitby nenahradí škodu do 60 dnů ode dne, kdy poškozený uplatnil svůj nárok a vyčíslil škody nebo ve stejné lhůtě neuzavřel s poškozeným písemnou dohodu o náhradě této škody, může poškozený ve lhůtě 3 měsíců uplatnit svůj nárok na náhradu škody u soudu.

Nárok na náhradu škody zaniká, §55 odst. 4 zákona č. 449/2001, nebyl-li poškozeným uplatněn ve lhůtách uvedených v odst. 1 až 3. Případné spory pak rozhoduje soud (ÚPLNÉ ZNĚNÍ ZÁKONA Č. 449/2001 Sb.)

4. VÝSLEDKY POZOROVÁNÍ

4.1. Popis pozorovaných pozemků

Pozorování i dokumentace pohybu a škod černé zvěře na zemědělských kulturách bylo prováděno od června do října 2013 v honitbě HS Čakov (okres České Budějovice) na třech pozemcích, které obhospodařuje ZD Lipí a to na pozemku ozimé pšenice, ozimé řepky a kukuřice na siláž. Celková výměra pozemků činí 47,32 ha. Název jednotlivých pozemků je původní, stále používaný zemědělci i místním obyvatelstvem.

4. 2. Hospodaření ve sledované oblasti

Zemědělské družstvo Skalka Lipí je zaměřeno na rostlinnou výrobu. Celková výměra je 1145 ha zemědělské půdy. Zemědělská půda i zastavěné plochy jsou v pronájmu.

V rostlinné výrobě nejvíce plochy zaujímá pšenice ozimá - 300 ha, kukuřice na siláž - 200 ha a řepka ozimá - 100 ha. Prioritou je pěstování krmných plodin, z tržních plodin se pěstuje hlavně řepka ozimá. Produkce tržní plodiny se prodává stálým odběratelům, krmnou produkci (pšenice, oves) má družstvo pro svou potřebu, nebo se poskytuje formou nájemného pronajímatelům pozemků.

Živočišná výroba se zabývá chovem hovězího dobytka, produkcí mléka, masa a také chovem prasat. Mléko, hovězí dobytek i prasata se dodávají stálým odběratelům. Místnímu obyvatelstvu či pronajímatelům pozemků se prodávají jen prasata.

4. 3. Historie výskytu a lovu černé zvěře v honitbě HS Čakov

V honitbě HS Čakov se začíná objevovat černá zvěř v období po druhé světové válce a první divoké prase bylo uloveno v září 1952. Podle pamětníka mělo hmotnost přibližně 40 kilogramů a myslivci výskyt uvítali, protože po válce byl nízký stav srnčí zvěře. Střelení divočáka byla na vesnici velká událost pro místní obyvatele, kteří si ho přicházeli prohlédnout k mysliveckému hospodáři. Lidé se také těšili na zvěřinu, a proto se občanům zvěřina rozdala.

V pozdější době, začátkem šedesátých let, myslivci zjistili, že divoká prasata jako všežravec likviduje bažantí i koroptví hnízda, začali si stěžovat i zemědělci, protože se objevovaly rozryté louky a pole, hlavně škody v obilí, na okopaninách a na silnici docházelo ke srážkám s osobními auty. Divoká prasata se již přemnožila a myslivci začali černou zvěř intenzivně lovit.

V současné době i přes silný odstřel je černá zvěř přemnožená. O tom svědčí také to, že někteří jednotlivci mají za 20 až 30 let myslivecké činnosti střeleno 100 kusů. Honitba HS Čakov má celkem 1510 ha. V roce 2011 bylo v této honitbě uloveno 53 ks a 57 ks černé zvěře v roce 2012, převážně na zemědělských pozemcích.

4. 4. Metodika

Pozorování pohybu divokých prasat a šetření škod na zemědělských kulturách bylo prováděno průběžně vizuální kontrolou a zároveň byla pořízena fotografická dokumentace. Kontrola se prováděla 4x až 5x týdně dopoledne a dále každý myslivecky vhodný večer na určených místech, kde jsem umístil myslivecká zařízení vlastní výroby.

4. 5. Výsledky a diskuze

Na všech třech sledovaných pozemcích, byl zaznamenán pohyb i škody způsobené černou zvěří, která tyto pozemky navštěvovala ve večerních hodinách při slídění za potravou, nebo při návratu do svého denního stávaníště. Někdy bylo vidět, že se divočáci navraceli až za rozednění.

Pouze u ozimé řepky jsem zaznamenal denní výskyt divočáků. Pozoroval jsem pravidelně hlavně bachyni se selaty, která zřejmě metala markazíny až v červnu (podle velikosti i zbarvení) a několik větších prasat o váze 35 až 45 kg (lončáků). Od řepky (pozemek č. 2) přecházela v čase 22.10 až 23.45 hodin divoká prasata přes asfaltovou cestu do sousední ozimé pšenice (pozemek č. 1), kde se zdržovala přibližně 40 až 50 minut a páchala škody hlavně pošlapáním, udupáním. Pokud se objevili na nedaleké cestě chodci či cyklisti, divoká prasata se cítila vyrušena, postoupila více do středu pozemku a čas trávený v pšenici zkrátila. Po tuto dobu prošla průběžně lánem pole k blízkému lesu, kde jsem umístil dočasně krmeliště, a poté prasata mířila směrem k místu, kde se kalištila.

V prostoru pozemku s kukuřicí (pozemek č. 3) byla situace podobná jako na ostatních pozemcích. Černá zvěř přicházela z lesa, kde měla denní stávaníště i krmeliště. Okolo 21. až 21.40 hodiny přecházela z lesního porostu přes asfaltovou komunikaci do kukuřičného pole. Zjistil jsem, že chodí stále stejným ochozem, skoro pravidelně ve stejný čas a pokud se nacházela již v kukuřici, ihned prováděla vylamování palic. Škody na rostlinách byly také ušlapáním, poválením a rytím, postupně v délce celého kukuřičného lánu.

Pozemek č. 1

Název: Noviny

Celková výměra: 16,62 ha

Název katastru: Jankov

Plodina: Pšenice ozimá

Druh: Rheia

Předplodina: Řepka ozimá

Setí: 27. 9.2012

Sklizeň: 31. 8.2013

Výnos: 3,86 t/ha

Pozemek je severozápadně za obcí Jankov směrem k obci Čakov. Jednalo se o místo, které navštěvovala černá zvěř v nočních hodinách, hlavně od jižní strany z pozemku č. 2, kde se pěstovala ozimá řepka. Škody byly převážně poválením a pošlapáním.

Zde jsem 19. 8.2013 v 0.55 hod. ulovil divoké prase o váze 46 kg.

Fotomapa č. 1: Pozemek č. 1 - Noviny



Zdroj: MAPY, 2013

Pozemek č. 2

Název: Celiny

Celková výměra: 23,54 ha

Název katastru: Jankov

Plodina: Řepka ozimá

Druh: Ladoga

Předplodina: Ječmen ozimý

Setí: 22. 8.2012

Sklizeň: 2. 8.2013

Výnos: 3,28 t /ha

Pozemek se nachází jihozápadně za obcí Jankov směrem k obci Čakovec. Pěstovaná řepka slouží jako ideální bezpečný a klidný kryt, protože řepka je vysoký i hustý porost, poskytuje potravu a ve vlhčích místech mohou vznikat kaliště. Škody zde byly pošlapáním, podupáním, kalištěním a rytím.

Dne 1. 11.2012 v 1.50 hod. jsem zde ulovil sele divokého prasete o váze 32 kg.

Fotomapa č. 2: Pozemek č. 2 - Celiny



Zdroj: MAPY, 2013

Pozemek č. 3

Název: U hřbitova

Celková výměra: 7,16 ha

Název katastru: Čakov

Plodina: Kukuřice

Druh: Ceklad235

Předplodina: Pšenice ozimá

Setí: 29. 4.2013

Sklizeň: 8. 10.2013

Výnos: 8,5 t/ha

Pozemek je za obcí Čakov směrem na obec Čakovec, blízko lesního porostu, který se skládá z velké části z mlází jehličnatých stromů a tím poskytuje ideální podmínky pro kryt divokým prasatům. To byl důvod, proč jsem se rozhodl udělat krmeliště pro černou zvěř právě na tomto místě. Černá zvěř v lese byla několikrát vyrušena, hlavně v době houbařské sezony. Rozpoznávání pobytových znaků přítomnosti divokých prasat v tomto prostoru bylo velmi silné, protože zde zanechala mnoho otisků spárků, stopy po rytí a škody na kukuřici jako polámání, pošlapání, okusy, ochozy k nedalekému lesu a v něm několik třecích stromu. U okraje pole, v blízkosti ochozu černé zvěře z lesa do porostu kukuřice, byl umístěn přenosný posed.

Dne 17. 9.2013 ve 20.50 hod. jsem z posedu ulovil sele divokého prasete o váze 23 kg a 22. 10.2013 ve 21.55 hod. divoké prase o váze 70 kg (již po sklizni).

Na pozemku byla provedena podrobná fotodokumentace a videozáznam škod v kukuřici, pohyb černé zvěře a směr ke krytu, kde mají divoká prasata stávaníště.

Fotomapa č. 3. Pozemek č. 3 – U hřbitova



Zdroj: MAPY, 2013

5. ZÁVĚR

Práce je zaměřená na pozorování pohybu divokých prasat, která způsobují při hledání potravy značné škody na zemědělských kulturách.

Tyto škody byly nejvíce způsobeny v červnu a červenci, kdy se černá zvěř převážně zaměřuje na zemědělské kultury obilovin, řepky i kukuřice. V případě obilovin jsem nejméně zaznamenal pohyb divokých prasat v ječmeni. Vztah k této obilovině jsem si prověřil vzorkem odpadu ze sila místního družstva a to přidáním při zakrmování na krmelišti. Černá zvěř projevovala o toto přikrmování menší zájem. V září a říjnu se začaly objevovat škody na travních porostech při hledání kořínků rostlin a živočišné potravy a při krajích nově obdělávaných polí v blízkosti lesa s porostem dubu a buku. Divoká prasata se pak hlavně zaměřují při bohaté úrodě na žaludy a bukvice.

Z výsledků vyplývá, že škodám na zemědělských kulturách se dá předcházet, pokud budou spolu aktivně spolupracovat zemědělci a myslivci.

Zemědělci mohou přispět k prevenci vzniku škod změnou osevních postupů (členění lánů, pruhy v kukuřici, nebo nechat zatravněné pruhy okolo lesních okrajů), pěstování plodin na k tomu vhodných místech, přijmout a používat dostupná ochranná opatření, při sklizni nenechávat dlouho slisované seno na louce, slámu na poli a umožnit odlov černé zvěře myslivcům.

Myslivci zase formou brigád pomáhat instalovat a udržovat funkční ochranná opatření na zemědělských plochách, která mají za úkol snižovat škody na zemědělských kulturách, správným vnaďením, přikrmováním a odlovem i vhodnou péčí o zvěř, ochranou a uhrazením nebo nápravou vzniklých škod.

Zjistil jsem, že správné přikrmování v lesním porostu je účinné jen v případě, když se zde nebude černá zvěř rušit a lovit. Potom se v lese bude zvěř častěji zdržovat i méně navštěvovat a poškozovat zemědělské kultury. Naopak, lov divočáků na zemědělských plochách, nebo v jejich blízkosti, slouží jako prevence pro vznik škod na zemědělských kulturách a recidiva zvěře na tyto plochy bude po určitý čas eliminována.

Zaznamenal jsem škody černé zvěře na zemědělských kulturách a v některých místech velmi značné. Přesto má důležitý vliv na výnos polních plodin množství dešťových srážek, místní povětrnostní podmínky a hlavně vhodná agrotechnika.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- DAVID, Andreas, BRANDT, Karl, BEHNKE, Hans, (2000): Fährten – und Spurenkunde, 116 s., ISBN: 978-80-247-2686-1.
- HANZAL, Vladimír a kol., (2008): Penzum znalostí z myslivosti, 815 s., ISBN: 978-80-904056-0-8.
- HAPP, Norbert, (2002): Hege und Bejagung des Schwarzwildes, 173 s., ISBN: 80-7222-362-3.
- HARLING, Gert G., KEIL, Birte, (2008): Praxis Tipps Schwarzwildjagd, 126 s., ISBN: 978-80-7433-002-5.
- HERZ, Jozef, (2012): Hospodárenie s diviачou zverou na Slovensku, Myslivost 1/2012, str. 70-71.
- HESPELER, Bruno, (2007): Schwarzwild heute, 127 s., ISBN: 978-80-247-1931-2.
- KŠICA, Jiří, (2011): Okrajová úvaha o snižování stavů černé zvěře, Myslivost 10/2011, str. 9.
- KOSTROŇ, Karel, (1953): Myslivost jako živočišná výroba, SZN Praha, 459 s.
- MALINOVÁ, Jana, (2011): Přirozená potrava prasete divokého, Myslivost 2/2011, str. 39.
- MOTTL, Stanislav a kol., (1964): Myslivecká příručka, SZN Praha, 261 s.
- RAKUŠAN, Ctirad a kol., (1979): Základy myslivosti, Praha: SZN, 412 s.
- ŠÍR, Jiří, (2013): Je nutné otevírat zákon o myslivosti?, Myslivost 6/2013, str. 28-32.
- WOLF, Robert, (1994): Černá zvěř, současná a budoucí chovatelská problematika, Příloha sborníku referátů, Písek, 127 s., ISBN 80-900042-2-9.
- ZÁKON č. 449/2001 Sb., Úplné znění zákona o myslivosti, ve znění zákona č. 320/2002 Sb. a zákona č. 59/2003 Sb.
- ZBOŘIL, Jiří, (2012): Černá zvěř fenomén 21. století, Myslivost 1/2012, str. 6.
- ZUMR, Jaromír st., (2011): Červenec s černou zvěří, Myslivost 7/2011, str. 6-7.
- ZUMR, Jaromír st., (2011): Září s černou zvěří, Myslivost 9/2011, str. 10-11.

7. PŘÍLOHA – FOTODOKUMENTACE

Příloha č. 1

Pozorovaný pozemek č. 1. Škody v pšenici (Noviny)



Autor: EIBL (2013)

Příloha č. 2

Pozorovaný pozemek č. 1. Kaliště v pšenici (Noviny)



Autor: EIBL (2013)

Příloha č. 3

Pozorovaný pozemek č. 2. Škody v řepce (Celiny)



Autor: EIBL (2013)

Příloha č. 4

Pozorovaný pozemek č. 2. Škody v řepce (Celiny)



Autor: EIBL (2013)

Příloha č. 5

Pozorovaný pozemek č. 3. Škody v kukuřici (U hřbitova)



Autor: EIBL (2013)

Příloha č. 6

Pozorovaný pozemek č. 3. Škody v kukuřici (U hřbitova)



Autor: EIBL (2013)

Příloha č. 7

Pozorovaný pozemek č. 3: Myslivecké zařízení



Autor: EIBL (2013)

Příloha č. 8

Pozorovaný pozemek č. 3: Ulovené divoké prase



Autor: EIBL (2013)

